

MIKÓ ÁRPÁD

Valkai András (1540–1586) Báthory-genealógiája

Báthory István király mint az Árpádok leszármazottja

Valkai András nevét szinte csak az irodalomtörténészek ismerik. A 16. század második fele magyar nyelvű költészetének egyik termékeny alkotója¹ hosszú, nehézkes verselésű históriás énekeiről híres, amelyek témáit kisebb részben a magyar történelemből merítette. Ő volt az első, aki versbe szedte *Bánk bán históriáját* (1567), és költeményt írt a magyar királyok történetéről (ez elveszett). Nagyobb terjedelmű históriás énekei közül kettőt Paolo Giovio történeti műve ihletett: a *Hariadenus tengeri tolvaj históriáját* (1571) a versfők szerint Csáky Mihály kancellárnak ajánlotta, a *Károly császár hada Afrikábant* (1571) pedig Bekes Gáspárnak. A rövidebb (pontosan nem datált) *János papcsászár birodalma* – szintén versfőkbe rejtett – címzettje Báthory István erdélyi fejedelem és lengyel király volt, a még rövidebb, Bonfiniből merített *Albuinus és Rosimunda históriája* (1579) ajánlása pedig Gálfy Jánosnak szült. Munkái közül a *Bánk bán*-történet valóságos bestseller lett, legalább négyszer adták ki a 16. században; a többi ének közül is csak kettő nem jelent meg önálló kiadványként.²

Valkai András régi erdélyi családból származott, amely rokoni kapcsolatban állt a Báthoryak somlyói ágával.³ A Kolozsvártól nem messzire eső Valkón volt a birtoka, legalábbis ott élt egy darabig. Iskolázottságáról semmit nem lehet tudni. Domidoctus lehetett, aki világi értelmiségiként vett részt – szerényebb jövedelmű nemesi birtokkal

Itt szeretnék köszönetet mondani a dolgozatomat még kéziratban olvasó, azt sok helyen javító, kiegészítő barátaimnak, kollégáimnak: Ács Pálnak, Horn Ildikónak és Kovács Andrásnak.

- 1 GYÖRGY Lajos, *Valkai András: Egy kalotaszegi énekszerző a XVI. században*, Kolozsvár, 1947; HORVÁTH János, *A reformáció jegyében: A Mohács utáni félszázad magyar irodalomtörténete*, Bp., Akadémiai, 1953, 466–467; *A magyar irodalom története 1600-ig*, szerk. KLANICZAY Tibor, Bp., Akadémiai, 1964 (A Magyar Irodalom Története, 1), 402–403 (VARJAS Béla); VARJAS Béla, *A magyar reneszánsz irodalom társadalmi gyökerei*, Bp., Akadémiai, 1982, 136, 138–140, 180–181; ÁCS Pál, *Attila-kultusz a Báthory-korban* = Uő, „Az idő ósága”: *Történetiség és történetiszemlélet a régi magyar irodalomban*, Bp., Osiris, 2001, 204–210; VADAI István, *A tudósító ének műfaja* = *A magyar irodalom története, I, A kezdetektől 1800-ig*, szerk. JANKOVITS László, ORLOVSZKY Géza, Bp., Gondolat, 2007, 274–285; ORLOVSZKY Géza, *A históriás ének* = uo., 317; *Magyar irodalom*, főszerk. GINTLI Tibor, Bp., Akadémiai, 2010 (Akadémiai Kézikönyvek), 146 (ORLOVSZKY Géza); SZENTMÁRTONI SZABÓ Géza, *Valkai András* = *Magyar művelődéstörténeti lexikon*, XII, főszerk. KÖSZEGHY Péter, szerk. TAMÁS Zsuzsanna, Bp., Balassi, 2011, 273–274; RITOÓKNÉ SZALAY Ágnes, *Eleink szórakoztató olvasmányairól* = Uő, *Kutak: Tanulmányok a XV–XVI. századi magyarországi művelődés történetéből*, Bp., Balassi, 2012 (Humanizmus és Reformáció, 33), 196–197. Lásd még a következő jegyzeteket!
- 2 *XVI. századbeli magyar költők művei*, s. a. r. HORVÁTH Iván, LÉVAY Edit, ORLOVSZKY Géza, STOLL Béla, SZABÓ Géza, VARJAS Béla, Bp., Akadémiai, 1990 (Régi Magyar Költők Tára: XVI. század, 9; a továbbiakban: RMKT XVI/9), 541–555.
- 3 GYÖRGY, i. m., 36, 38–39.

rendelkezve – a kialakulóban lévő fejedelmi adminisztrációban. Előbb írnokként működött a nagyobbik kancellárián (1559: *notarius maioris cancellariae*), majd a kisebbik kancellárián (1567: *notarius minoris cancellariae*), végül *iuratus assessorként* az ítélkezési procedúrák során (1572, 1573, 1575, 1577, 1582). 1568-ban megosztozott örökségén testvérével, Istvánnal, aki megkapta a valkói udvarházat; András kikötötte, hogy ugyanolyan kell számára is építeni.⁴ 1586. február 15-én még szerepelt egy zálogügyletben, 1587. június 20-án azonban már néhai Valkai Andrásként említették. Anyai nagybátyja, az akkor még Doboka vármegyei Nagyesküllőn birtokos Valkai Miklós vitte legtöbbre a családban: tagja volt János Zsigmond fejedelmi tanácsának. Már 1552-ben követségben járt Bécsben, I. Ferdinándnál (ahol letartóztatták). Kétszer is belekeveredett az ifjú fejedelm megbuktatására szőtt összeesküvésbe, de mind a kétszer elkerülte a büntetést.⁵ Az ő felesége, Csire Petronella révén kerültek rokonságba a somlyói Báthoryakkal.

Valkai András hajdani könyvtárából két kötetet talált meg és publikált Kolozsvárt György Lajos (1890–1950). Az egyik Bartolomeo Sacchi (Platina) *Vitae pontificum*ának 1479. évi kiadása;⁶ a másik késő római történetírók kolligátuma: Florus, Sextus Rufus, Eutropius és Justinus művei.⁷ Valamennyi az 1510-es években jelent meg Bécsben, illetve Krakkóban; olyan, mintha egy Jagelló-kori kolligátum lenne. A kötetet nagybátyjától, Szentpáli Menyhértől örökölte 1563-ban. Thuróczy János krónikáját és Antonio Bonfini magyar történetét is rendszeresen forgatta – históriás énekeinek tanúsága szerint –, de használta Paolo Giovio történeti munkáját (*Historiarum sui temporis [...] libri XLV*) és Székely István világkrónikáját is.⁸

A magyar királyok történetéről írott műve elveszett, de fennmaradt *Az magyar királyoknak eredetekről és nemzetségekről...* című – János Zsigmond választott királynak ajánlott – monumentális „genealógiai” éneke, amelyben többször említi e történeti tárgyú munkáját. A 3244 soros, versbe szedett genealógia a hun–magyar rokonság, sőt azonosság hívének mutatja a szerzőt. Bár munkája a hun hagyomány korabeli felelevenítésébe is jól illeszkedik, fő célja az volt, hogy az Erdélybe szorult uralkodó – praktikusán az első fejedelm – felmenői között kimutassa az Árpád-házi királyokat, és ezzel legitimációját erősítse. A versbe foglalt leszármazási sor korrekt, nincs benne fikció.

Valkai Andrásnak a magyar királyok származását felvonultató, János Zsigmondnak ajánlott művét 1567-ben fejezte be Erdélyben, a Kalotaszegen. Nyomtatásban azonban csak jóval később, 1576-ban jelent meg Kolozsvárott (Heltai Gáspárné műhelyében), amidőn Báthory István már lengyel király lett; politikai aktualitását erős német- és

4 Uo., 57; idézi RITOÓKNÉ SZALAY, *i. m.* (1. jegyzet), 196–197.

5 GYÖRGY, *i. m.*, 36.

6 Uo., 40. Bartholomaeus de PLATINA, *Vitae pontificum*, Venezia, Johannes de Colonia et Johannes Manthen, 1479. (HC 13045.) Eredetileg a kolozsvári Lyceum Könyvtárban: Ósny. 82. B. 22. GYÖRGY Lajos, *A kolozsvári római katolikus Lyceum-könyvtár története (1579–1948)*, Bp., Argumentum, 1994, 67 (71. sz.). Lásd még: JAKÓ Klára, *Az első kolozsvári egyetemi könyvtár története és állományának rekonstrukciója, 1579–1604*, Szeged, Scriptorum Kft., 1991 (Adattár XVI–XVIII. Századi Szellemi Mozgalmaink Történetéhez, 16/1); *A kolozsvári Akadémiai Könyvtár Régi Magyar Könyvtár-gyűjteményeinek katalógusa*, szerk., bev. SIPOS Gábor, Kolozsvár, Scientia, 2004 (Sapientia Könyvek).

7 GYÖRGY, *i. m.*, 41–42. Eredetileg ez is a kolozsvári Lyceum Könyvtárban: 77. D. 1. a–d.

8 RMKT XVI/9, 541–542.

Habsburg-ellenessége biztosította. Ebben a régi munkában természetesen sehol sem volt még a Báthory család. Az Árpád-házi rokonság János Zsigmondra volt kitalálva; a vereség voltaképp az ő, a választott magyar király genealógiája. Az Árpádok vére anyján, Jagelló Izabellán keresztül jutott János Zsigmond ereibe: „Aduige” (vagyis Jadwiga, Szent Hedvig) Nagy Lajos leánya (Mária és Katalin testvére) volt, akit „Iagula” (Jagelló) litván fejedelemhez adtak nőül. Tőle származtak mind a Jagellók. Károly Róbert (Nagy Lajos apja) nagyanyja, Mária pedig V. István magyar király lánya volt. Valkai pontosan ismerte az uralkodói családfákat; hosszú verse végén, a 790. strófától kezdve rekapitulálta a történetet, és szinte genealógiaszerűen újra felmondta az egészet előbb Taksonytól Jagelló Izabella királynéig, majd a végén, egyetlen strófában (803) Ádámtól Taksonyig. Utána nyolc strófa hitvallás olvasható a király (János Zsigmond) éltetésével és az igaz hit megtartása fontosságának hangsúlyozásával, illetve a kolofon (811).

Valkai közismert és modern kritikai kiadásban is hozzáférhető magyar nyelvű művein¹⁰ kívül most váratlanul előbukkant egy latin nyelvű genealógia, amely – címe szerint – Báthory István lengyel király származását mutatja be.¹¹ Ez a kommentár nélküli, csupasz leszármazási sor gyakorlatilag megegyezik azzal, amely *Az magyar királyoknak eredetéről és nemzetségekről* írott – latin címén: *Genealogia historica regum Hungariae...* – költeményéből kiolvasható, vagyis nem más, mint a Valkai által jól ismert, alaposan fel- és kidolgozott magyar uralkodói leszármazástábla aktualizált változata. Ezúttal Báthory István lengyel király személyéről mutatta ki, hogy Taksonytól származik, épp csak be kellett toldania a Báthory családot az Árpád-házi uralkodók famíliájába. Ez Imre király Zsófia nevű leányán keresztül sikerült neki, akit a „hivatalos” genealógia ma nem ismer, de nem kizárt (bár nem bizonyítható), hogy a Báthory család 16. században kikerekedő emlékezetében élt – látni fogjuk, inkább fiktív, mint valóságos – alakja.¹² Hogy a családfa másik, Jagelló-ága se menjen veszendőbe, Báthory István felesége, Jagelló Anna (Izabellának, János Zsigmond anyjának egyik testvére) is említést nyert, hogy Báthory királyi legitimációja még erősebb legyen. Mivel a *Genealogia* Báthory Istvánt lengyel királyként szerepeltette, Báthory Kristófot pedig még erdélyi vajdaként, a lengyel királlyá koroná-

9 Uo., 546.

10 Uo. Valkai András hat műve a kötet 11–215. lapjain olvasható, VARJAS Béla és LÉVAY Edit rendezte őket sajtó alá.

11 Bp., Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltár, P 108. Esterházy család hercegi ágának levéltára, Repositorium 71, No. 13, ceruzával számozva: 383, tollal számozva: 356. Barna tinta, papír, 321×403 mm. Kihajtható oldal, kétszer akkora, mint a kötet többi lapja. A papír háta üres, eredetileg nyolcra volt hajtva; közepe a hajtásnál szakadt, hiányos. A szöveget lásd a függelékben!

12 A család 16. századi emlékezetéről: HORN Ildikó, *Báthory András*, Bp., Új Mandátum, 2002, 8–11. Lásd még ERDŐSI Péter, *A vesztés magasztalása: Giorgio Tomasi históriája Báthory Zsigmondról = R. Várkonyi Ágnes emlékkönyv születése hetvenedik évfordulója ünnepére*, szerk. TUSOR Péter, RIHMER Zoltán, THOROCZKAY Gábor, Bp., ELTE, 1998, 260–261; KRUPPA Tamás, *A Báthoryak szentkultusza és a pietas Balthoriana*, MKsz, 129(2010), 337–340; KRUPPA Tamás, *Vallás és propaganda a Báthory családban a 16. század végén = Az ecsedi Báthoriak a XVI–XVII. században*, szerk. SZABÓ Sarolta, C. TÓTH Norbert, Nyírbátor, Báthori István Múzeum, 2012 (Báthori István Múzeum Kiadványai, 34), 183–199, különösen 183–187. Az ecsedi Báthoryakról speciálisan: NÉMETH Péter, *Egy hős és felmenői*, Szabolcs-szatmár-beregi Levéltári Évkönyv, 17(2006), 293–302. – A Báthoryak Valkai által megörökített Árpád-házi leszármazásáról az eddigi irodalom nem tud.

zás és Kristóf halála között keletkezett, vagyis 1576. május 1. és 1581. május 27. között, feltehetőleg inkább az időszak elején. Egyelőre ennél pontosabban nem tudjuk datálni.

A *Genealogia* címsorában Báthory István neve mellett ott áll a római császári cím is, ami a király hivatalos titulátúrájában nem szerepelt és nem is szerepelhetett volna. A címsor e furcsa, egyelőre érthetetlen fordulata talán összefügg a családfa-szerkesztmény datálásával. Nem tudunk arról, hogy ez az igény valaha komolyan felvetődött. Elképzelhető viszont, hogy a II. Miksa német-római császár (†1576. október 12.) lengyel trónigényére adott virtuális reváns emlékét kell látnunk benne,¹³ amelyről igen szűk körben fantáziálhattak Erdélyben vagy Krakkóban; az ugyanis elég valószínűtlen, hogy Valkainak magától jutott volna az eszébe. Az viszont feltételezhető, hogy ez a genealógiai konstrukció azért lett a feledésé, mert már legegél, a címében valótlan titulust tartalmazott.

A leszármazási tábla eleje a bibliai elbeszélést követi:¹⁴ Ádám és Éva fia Ábel, Káin és Sét. Sét fia Enós, Enós fia Kénán, Kénán fia Mahalalél, Mahalalél fia Jered, Jered fia Énók, Énók fia Metúselah, Metúselah fia Lámek, Lámek fia Noé. Noénak három fia volt: Sém, Hám és Jáfet. Amidőn – a vízözön után – Noé lerészegedett, három fia közül Hám tiszteletlenül viselkedett apjával szemben, aki kijózanodván megátkozta őt.¹⁵ A magyar krónikák leszármazási táblázatában megjelenő hámita hagyomány okozott némi zavart: Hám fia Kús, Kús fia pedig Nimród.¹⁶ Itt a Biblia szövege abbamarad, de Valkainak ebben a latin nyelvű leszármazási sorában is Nimród nemzette Hunort.

Milyen szöveg lehetett Valkai forrása? Vizsgálódásunkat a nyomtatásban is olvasható történetírókkal érdemes kezdeni: Bonfinival és Thuróczyval; műveiket Valkai jól ismerte, mert más munkáihoz is felhasználta. Bonfini beiktatta a sorba Jáfetet mint Hám apját, talán eltávozottni remélve ezzel a magyarok egyik ősapjáról az atyai átkot. Valkai viszont mindkét művében helyreállította a helyes bibliai sorrendet. Az *magyar királyoknak eredetéről* elmondja az atyai átkot, és amikor Nimrótról szól, elárulja, hogy az bizony Hám unokája.¹⁷ A *Genealogia* szűkszavúan ugyanezt a leszármazási sort ismétli meg. Thuróczynál természetesen ezen a helyen nincs Jáfet, Nimród pedig szerinte is az elátkozott Hám unokája. A másik érdekes egyezés Thuróczyval, hogy itt is, ott is megvan a „Lehel fia Zamur, Zamur fia Zambur, Zambur fia Balog” leszármazási sor, míg Bonfininál egy nemzedékkel rövidebb a lista: „Lehel fia Zambur, Zambur fia Balog”. Tehát úgy látszik, Valkai itt Thuróczyt használta, és nem Bonfini.

A névalakok írásában Valkai saját szövegeiben sem következetes. Néhány árulkodó elírás azonban itt is akad, és ezek szintén inkább Thuróczy használatára utalnak.

13 A trónigénylőkről: HORN Ildikó, *A könnyező krokodil: Báthory István és Jagelló Anna házassága*, Bp., L'Harmattan, 2007 (Múltidéző Zsebkönyvtár), 127–158.

14 1Móz 5, 1–32.

15 1Móz 9, 20–27.

16 Erről lásd: *Képes Krónika*, ford. BOLLÓK János, Bp., Osiris, 2004, 10, 162/62. A hámita vs jáfetita hagyományhoz lásd még: KULCSÁR Péter, *A magyar ősmonda Anonymus előtt*, ItK, 91–92(1987–1988), 523–545.

17 Valkai *Az magyar királyoknak eredetéről* című munkájának kiadása: RMKT XVI/9, 22–116, a továbbiakban: MKE; a rövidítés után a strófák sorszámát jelölöm: MKE 54–62. A magyarok Hámtól származnak: MKE 60. Később, a 119. strófa talán erre utal, amikor hangsúlyozza, hogy Noétól, ill. Ádámtól származik Szent István, és hozzát teszi: „Mert sokak gonoszt írnak magyarokról”.

Othmar fia Bonfininál *Sarcans*, Valkainál és Thuróczynál *Farkas*. Itt a hosszú j változik F-fé, vagy fordítva. Farkas fia Thuróczynál *Bondofard*, és Valkainál is az; Bonfininál viszont *Bondosard*, itt is a hosszú j alterál az F-fel. Bonfininál Csanád fia *Ruldus*, Valkainál *Rudly* vagy *Rödly*, Thuróczynál *Budli*. Bulcsu fia Bonfininál és Thuróczynál egyaránt *Sulthanus*, illetve *Sulthan*, Valkainál viszont *Zoltan*. Ügyek, Ed fia Bonfininál *Vegecus*, Valkainál *Vgyek*, Thuróczynál is *Vgek*. Bonfininál *Nembrothus* áll, Thuróczynál és Valkainál *Nemroth*. Bonfininál *Cheledus*, *Ceues*, *Chear* szerepel, Thuróczynál és Valkainál egyaránt *Keled*, *Keve*, *Kear*. Az ellenkezőjére is akad azonban példa: ilyen Beller fiának neve, ami Bonfininál és Valkainál éppúgy *Radar*, ám Thuróczynál *Kadar*. Taksony Bonfininál és Thuróczynál *Toxus*, Valkai magyar nyelvű költeményében is *Toxun*, *Toxus*, a latin *Genealogiában* viszont *Toxis*, *Toxum*.

A *Genealogia* Taksony leszármazottait Bonfinival és Thuróczyval egyezően mutatja: Taksonynak két fia volt, Géza és Mihály. Géza fia Szent István, Mihályé pedig Vazul és Kopasz László. Az *magyar királyoknak eredetéről* írott művében azonban Valkai kissé elmismásolta ezt a sort: Mihálnak csak egy fiát említette, Kopasz Lászlót, a történetben később szereplő Vazult pedig csak Szent István *attyafiának* mondta. Vazul megváltatása persze így is Gizella királyné számláján szerepelt,¹⁸ akárcsak Thuróczynál¹⁹ és Bonfininál.²⁰

Lássuk most, hogyan csatlakoztatta be Valkai a Báthory családot²¹ az Árpádok leszármazási sorába. Emeljük ki a genealógiának ezt a rövid részletét:²²

[...] Belam tertium, qui { Emericum, qui { Ladislaum tertium et { Sophiam, Consortem Moys bani, quae { Mauritium banum, qui { Annam, Consortem Joannis filii Briccii de Bathor, qui { Stanislaum, qui { Stephanum, qui { Joannem, qui { Ladislaum et Joannem, qui { Nicolaum, qui { Stephanum, qui { Christophorum, uaiuoda Transsilvaniae et Stephanum regem Poloniae. [...]

18 KRISTÓ Gyula, *Magyar historiográfia*, I, *Történetírás a középkori Magyarországon*, Bp., Osiris, 2002, 65–66.

19 Johannes de THURO CZ, *Chronica Hungarorum*, I, *Textus*, edd. Elisabeth GALÁNTAI, Julius KRISTÓ, Bp., Akadémiai, 1985 (Bibliotheca Scriptorum Medii Recentisque Aevorum, series nova, 7; a továbbiakban: T + sorszám), T 265–266.

20 Antonius de BONFINIS, *Rerum Ungaricarum decades*, I–IV/1, edd. Iosephus FÖGEL, Béla IVÁNYI, Ladislaus JUHÁSZ, Lipsiae–Bp., Teubner–K. M. Egyetemi Nyomda, 1936–1941 (Bibliotheca Scriptorum Medii Recentisque Aevorum); IV/2, edd. Margarita KULCSÁR, Petrus KULCSÁR, Bp., Akadémiai, 1976 (Bibliotheca Scriptorum Medii Recentisque Aevorum, series nova, 1; a továbbiakban az egész mű: B decas-, liber- és sorszám), B 2,1,345–355.

21 A Báthory család leszármazását WERTNER Mór dolgozta fel: *A Báthoryak családi története*, Turul, 18(1900), 6–29. Lásd még Antoine ÁLDÁSY, *La généalogie de la famille Báthory = Etienne Báthory roi de Pologne, prince de Transylvanie*, Cracovie, 1935, 1–12. Wertner Mór munkáját a 12. lap utáni kihajtható melléklet tartalmazza. Az ecsedi ágról újabban: C. TÓTH Norbert, *Ki kicsoda az ecsedi Bátori családban: A Bátori család ecsedi ágának tagjai: 1377–1541*, Szabolcs-szatmár-beregi Szemle, 44(2009), 1–47.

22 Az e részhez – az egyes személyekhez – írott jegyzeteket lásd a függelékben közölt teljes szövegnél!

Ez a szakasz a legizgalmasabb a Valkai-fele Balthory-családfan. Immár filológiailag kevésbé érdekes, annál inkább tartalma szerint. Itt kapcsolja össze ugyanis Valkai az Attilától eredő Árpád-házi királyokat és a Balthory családot, pontosabban a Balthoryak somlyói ágát. III. Béla királynak Imre (1196–1204) és II. András (1205–1235) voltak a trónra került fiai. Imrének a fiatalon elhunyt III. László (†1205), II. Andrásnak pedig IV. Béla (1235–1270) volt a fia. Valkai azt állítja, hogy Imre királynak volt egy Zsófia nevű leánya is, akiről azonban a modern történetírás nem tud. Ezt a Zsófiát adta hozzá egy bizonyos „Moys banus”-hoz, s kettejük fia volt „Mauricius banus”, akinek Anna nevű leányát vette volna feleségül Balthory János, Balthory Briccius fia. Briccius valóban létezett, és volt is egy János nevű fia. Jánosnak viszont nem a fia volt a Valkainál szereplő Szaniszló, hanem az unokája; volt ugyanis közben még egy László is. Szaniszlónak valóban volt István nevű fia, és ő volt a lengyel király nagyapja. Ennél az Istvánnál azonban Valkai újra elveszítette a fonalat, s betoldott alája még két nemzedéket: Jánost és fiait, Lászlót és Jánost, s ennek a Jánosnak a fiává tette meg Istvánt, a lengyel király nagyapját. Valójában – legalábbis Wertner Mór genealógiája szerint – magának Istvánnak volt a fia Miklós, és ennek a Miklósnak a gyermekei voltak István, a lengyel király és Kristóf, az erdélyi vajda.

Úgy tűnik fel tehát, hogy Valkai magában a somlyói ágban sem ismerte ki magát egészen, és már a nagyszülők nemzedékének felmenőit sem tudta pontosan megnevezni, nemhogy visszafelé nyomon követni a leszármazásukat. Nem valószínű, hogy a régmúltban jobban kiigazodott volna, s hogy a 12. századi királyi család tagjairól többet tudott volna, mint mi. A Balthoryak eredetéről maga a család is csak homályos ismeretekkel rendelkezhetett.

Az igazi bökkenő „Moys banus” és fia, „Mauricius banus” szerepeltetése. Honnét szerezhette tudomást róluk Valkai? A modern történetírás hat Mojs nevű főembert ismer a 13. századból.²³ Az 1244-ben országbíróként meghalt Mojs 1228 és 1231 között az ország nádora, 1209-ben vasi ispán volt, karrierje tehát indulhatott Imre király korában is. Fia neve szintén Mojs volt, aki igen változatos pályát futott be a királyi udvarban, s egyszer a szlavón bán tisztjét is betöltötte. Felesége, Erzsébet révén rokonságban állt a királyi családdal; fiú azonban nem, csak négy lány maradt utána.²⁴ A másik négy Mojsról csak a 13. század második feléből származnak adatok. Van viszont egy Móric nevű országbíró és vasi ispán (1276), akivel kapcsolatban felvetődött, hogy Mojs fia Mojssal lenne azonos személy. Azonosításuk azonban – források híján – komoly probléma elé állítja még a modern történettudományt is.²⁵ E homályos kapcsolat emlékét őrizte volna meg a családi hagyomány a 16. századig? Valkai lehetséges *elbeszélő* kútfői, Bonfini és Thuróczy mindenesetre nem ismerték sem Mojsot, sem fiát, Mauritiust. Valkai genealógiája e részének egyelőre konkrét forrását nem tudjuk felmutatni.

23 Zsoldos Attila, *Magyarország világi archontológiája: 1000–1301*, Bp., História-MTA Történettudományi Intézete, 2011, 338.

24 *Uo.*, 338; Szovák Kornél, *Mojs = Korai magyar történeti lexikon (9–14. század)*, főszerk. Kristó Gyula, szerk. Engel Pál, Makk Ferenc, Bp., Akadémiai, 1994, 462.

25 Zsoldos, *i. m.*, 339.

Azt azonban pontosan lehet tudni, hogy milyen okleveles forrásokat tárt fel a 19–20. századi történetírás a Báthoryak származásáról. Vajon nem segít-e ezek valamelyike a 16. században élt szerző – vagy esetleg forrása – tudásának, ismereteinek pontosabb megismerésében?

1258-ban Somlyó birtokot (*Wathasomlywa*) Vata fia Vata és Dénes fia Pósa eladták Roland nádornak és Pok nembéli Móric (Mauritius) mesternek, a királyné udvarbírájának és nyitrai ispánnak.²⁶ (Azt, hogy az oklevélben szereplő helynév Szilágysomlyóval azonos, kétségtelenül bizonyítja IV. Béla király 1259. évi oklevele, amelyben a fentebbi Roland nádor és Móric mester, királynéi udvarbíró kérésére részletesen leírta a birtok határait: „[...] prima meta terre Watasomlyowa [...] iuxta aquam Crazna”.²⁷) Pok nembéli Móric mester fia Miklós, a későbbi erdélyi vajda volt.²⁸ Joggal tehetjük fel, hogy Miklós apjától Somlyót – vagy annak legalább egy részét – örökölte. És hogy ez csakugyan így volt, bizonyítja, hogy 1319-ben ő és fiai: Móric (Mauritius), István és Miklós Somlyó birtok „Zech” részét Luka [I] fiainak adományozták.²⁹ Az erről tanúskodó oklevélben az áll ugyan, hogy Móric, István és Miklós Miklós vajda *testvérei* voltak, ez azonban kétségtelenül tévedés folytán került a szövegbe. Amellett, hogy mindaddig feltűnő módon egyetlen adatunk sincs Miklós vajda állítólagos testvéreiről, igazolják ezt egyfelől azok a korabeli diplomák, amelyekben Móric, István vagy Miklós szerepelnek – ugyanis ezek mindegyikében a vajda fiaiként lépnek elénk³⁰ –, másfelől pedig egy 1351-ben

26 *Hazai Okmánytár*, VI, 43. sz. (erre vonatkozóan lásd még a következő jegyzetet). Ez Somlyó legkorábbi ismert említése; vö. GYÖRFFY György, *Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza*, III, Bp., Akadémiai, 1987, 519.

27 *Hazai Okmánytár: Codex diplomaticus patrius*, I–VIII, edd. NAGY Imre et al., Győr–Bp., 1865–1891, VI, 58. sz. Béla királynak ez az oklevele tartotta fenn az 1258. évi oklevelet is, de maga sem maradt meg eredeti alakjában, hanem először Bebek Imre országbíró írta át 1390. márc. 23-án (ez az oklevél sem maradt meg eredeti formájában), majd Pálóczi László országbíró 1454. dec. 14-én (Magyar Nemzeti Levéltár, Országos Levéltár, Diplomatikai Levéltár [a továbbiakban: DL] 351), ugyanő 1464. márc. 22-én (DL 72008. – ezen alapul a *Hazai Okmánytár* kiadása), végül II. Ulászló király 1494. febr. 17-én (DL 31054.). A *Hazai Okmánytár* kiadása szerint az adásvételt regisztráló oklevél 1251-ben, a határjárás pedig 1257-ben kelt. Mindkét évszám téves, lásd FEJÉRPATAKY László, *A királyi kancellária az Árpádok korában*, Bp., 1885, 107–108. Ezt idézi KARÁCSONYI János, *A hamis, hibáskeltű és keltezetlen oklevelek jegyzéke 1400-ig [A Történelmi Tár 1908. évi számában megjelent „Pótlások...”-kal kiegészítve]*, szerk. KOSZTA László, Szeged, JATE, 1988 (Aetas Könyvek, 1).

28 ZSOLDOS, *i. m.*, 336, 339.

29 DL 1349. Kiadása: *Anjoukori okmánytár*, I–VII, szerk. NAGY Imre, Bp., 1878–1920 (Monumenta Hungariae Historica: Okmánytárak), I, 456. sz.; *Anjou-kori oklevéltár: Documenta res Hungaricas tempore regum Andegavensium illustrantia 1301–1387*, kiad. KRISTÓ Gyula et al., Szeged, JATE, 1990–, V, 391. sz. (regesztá); *Erdélyi okmánytár: Oklevelek, levelek és más írásos emlékek Erdély történetéhez*, bev., jegyz., regeszták JAKÓ Zsigmond, Bp., Magyar Országos Levéltár, 1997–, II, 319. sz. (regesztá).

30 Lásd pl. *Anjoukori oklevéltár, i. m.*, VI, 115. sz.; IX, 441. sz.; X, 320. és 382. sz. Az 1319. évi oklevél az alábbi szavakkal kezdődik: „Nos Nicolaus Wayuoda filius magistri Mauricii, comes de Malamorisio, Mauricium, Stephanus et Nicolaus filii eiusdem magistri, memorie commendantes [...]”. A félreértést az okozta, hogy a *magistri* szót tévedésből leírták a *filii eiusdem* után. A mondatot már az oklevél középkori átírói is zavarosnak találták, és igyekeztek azt értelmezni. II. Ulászló 1503-ban kelt átíratának bevezetője Móricot, Istvánt és Miklóst előbb Móric mester – akit egyúttal máramarosi ispánnak tart – fiainak, majd alább Miklós vajda fiainak nevezi (DL 1950), Szentgyörgyi Péter országbíró 1504-es átíratának be-

kelt okirat, amelyről, fontossága okán, most részletesebben szölok. Ekkor Lajos király előtt egyik részről megjelent Báthory Briccius fia: János fia: László felesége: (Meggyesi) Móric leánya: Anna; másik részről pedig (Meggyesi) Móric fia, Anna testvére: Simon. Ekkor megegyeztek Anna leánynegyed címén, továbbá nagyanyjától, Miklós vajda feleségétől rászállt összes birtokáról, illetve atyai birtokjavairól.³¹ A szövegben Móric Anna *apjaként*, Miklós vajda pedig a *nagyapjaként* szerepel. Számunkra ez az oklevél azért különösen fontos, mert Anna ekkor kapta meg (Szilágy)somlyót és a hozzá tartozó javakat. Merüljön fel bárkiben is kétség azzal kapcsolatban, hogy az 1319-es és az 1351-es oklevélben valóban ugyanarról a családról van szó, ezt minden kétséget kizáróan a Zech nevű birtok mindkét diplomában való szereplése igazolja. Összefoglalva: (Szilágy) somlyót még 1258-ban – részben – megszerezte Pok nembéli Móric (Mauritius), majd fián (Miklós vajda) keresztül annak egyik fia (Móric [Mauritius]) örökölte. Két gyermeke, Anna és Simon között per támadt az örökölt birtokok körül, amit a fent említett 1351. évi megegyezés zárt le egy időre. Somlyó (Anna révén) Báthory Lászlóé lett. Voltaképp tőle ered a somlyói ág, *nem* pedig Báthory Jánostól.

1280. szeptember 26-án Moys királynéi tárnokmester (a II. András-kori Moys nádor fia) végrendeletet tett. Ebben *Medyes* és *Scolun* birtokokat Móric fia Miklós vajdának (ez a fenti Miklós vajda) adta, aki egyik lányának volt a férje.³² IV. László király egy 1281. január 2-án kelt oklevelében megerősítette az adományozást, amelyet azonban a szöveg szerint Moys özvegye tett.³³ Az oklevélből tudjuk, hogy Moys 1280-ban meghalt, és hogy lányát – akit Miklóshoz adott feleségül – Erzsébetnek hívták. Ebből pedig nem más következik, mint hogy amennyiben Miklós vajda fia: Móric Moys lányától: Erzsébettől született, akkor anyai ágon Moys a somlyói Báthoryak ősatyja. Az említett okiratok egy részének felhasználásával Wertner Mór, a genealógus Kis Bálint és Engel Pál elfogadták ezt a feltevést, ők azonban nem a Báthoryak leszármazását elemezték, hanem vagy Moys családjával foglalkoztak (Wertner Mór), vagy kiterjedt genealógiai gyűjtésük részeként érintették a leszármazást (Kis Bálint, Engel Pál).³⁴ Némiképp komplikálja a kérdést, hogy Miklós vajda Erzsébet halála után (Kaplyon nembéli) Nagymihályi Ka-

---

vezetőjében pedig „magnifici quondam Nicolai wayuode filii Mauricii comitis Maramorisio [!] necnon Mauritiu, Stephani et Nicolai filiorum eiusdem quondam magistri Mauricii” okleveléről olvashatunk (DL 1951).

31 *Anjoukori okmánytár, i. m.*, V, 326. sz. A kiadás után az oklevél Diplomatikai Levéltárbeli jelzete hibásan szerepel, a helyes szám: DL 30116.

32 *Hazai Okmánytár, i. m.*, VI, 185. sz. (a gyulafehérvári káptalan levéltárában őrzött eredeti példány után; ma: DL 30293) – a konvent 1788-ban készített hivatalos átiratából közölte a szöveget: *Oklevéltár a gróf Csáky család történetéhez, I/1–2*, Bp., Stephaneum Nyomda Rt., 1919, 1 (a DL-adatbázis ezt az oklevelet nem tartalmazza).

33 *Az Árpád-házi királyok okleveleinek kritikai jegyzéke, II/4, 1290–1301*, SZENTPÉTERI Imre kéziratának felhasznál. szerk. BORSÁ Iván, Bp., Akadémiai, 1987 (Magyar Országos Levéltár Kiadványai: II, Forráskiadványok, 15; a továbbiakban: SZENTPÉTERY–BORSÁ), II, 3091. sz. Az oklevél nem maradt fenn eredeti formájában, csak egy 1409-ben kelt diplomában, tartalmi átiratban.

34 BACZKA-MADARASI Kis Bálint, *Az Árpádok királyi vére Magyarország családjaiban*, Bp., Athenaeum, 1895, 10–28; WERTNER Mór, *Az Árpádok családi története*, Nagybecskerek, 1892, 606–610; ENGEL Pál, *Középkori magyar genealógia = Magyar középkori adattár*, CD-ROM, Bp., 2001, Gútkeled-nem, 4–5. tábla: Batori család (somlyói).

talinnal házasodott össze,³⁵ így az eddig felsorolt okleveles adatokból nem teljesen egyértelmű, hogy három fia közül melyiknek ki volt az anyja. Ezért (is) nagy a jelentősége Valkai genealógiájának. Az ugyanis egyértelműen Moyst nevezi meg ősként, nem pedig a Nagymihályi család egy korábbi tagját. Ebből pedig vitathatatlanul következik, hogy Miklós vajda fia: Móric Moys lányától: Erzsébettől született.

Moys feleségéről annyit tudunk, hogy IV. László fentebb említett, 1281. január 2-án kelt oklevele, illetve egy másik, ugyanazon a napon kelt okirat³⁶ a király nővérének (*soror nostra*) nevezte. Neve – a magyar nyelvű Margit-legenda tanúsága szerint – Erzsébet volt.³⁷ Az oklevélben olvasható fordulatból lehetne arra gondolni, hogy IV. Béla vagy V. István lánya volt; a Margit-legenda szintén V. István király leányának és IV. László nővérének tekintette. Wertner Mór azonban bizonyította, hogy egyikről sem lehet szó.³⁸ Az viszont kétségtelen, hogy oldalágon rokona volt a királyi családnak, amit igazol III. András 1296. évi oklevele, amelyben a király Erzsébetet szintén *soror nostrának* nevezte.³⁹

Valkai András – vagy ismeretlen forrása – úgy járt el az Árpád-kori adatokkal, mint az újabb részekben. Helyesen tudta, hogy Annának hívták azt, aki beházasodott a Báthory családba, csak hogy egy generációt tévedett: Briccius fiával, Jánossal házasította össze, holott valójában annak fiához, Lászlóhoz ment feleségül. Helyesen ismerte Anna apjának a nevét is: Móric (Mauricius). Utána viszont ismét tévedett: Mauriciust Moys fiának tartotta, jöllehet valójában Moys lányának volt a fia. Tévedett viszont Moysnak mind a korát, mind a feleségét illetően, egy generációval korábbra, Imre és II. András korára helyezve őket. Akkor valójában Moys apja, az I. Moys (nádor) élt, akinek semmi köze nem volt sem Somlyóhoz, sem Pok nembéli Mauritiushoz, aki Somlyót fele részben megszerezte; I. Moys feleségét nem kötötték a királyi családhoz; I. Moys nem volt bán, ellenben fia egy ideig szlavón bán volt.⁴⁰

35 *Anjoukori oklevéltár, i. m.*, XV, 496. sz.

36 SZENTPÉTERY–BORSA, *i. m.*, II, 3090. sz.

37 *Szent Margit élete, 1510*, átirat, jegyz. DÖMÖTÖR Adrienne, PÓLYA Katalin, FARKAS Vilmos irányításával, Bp., Magyar Nyelvtudományi Társaság, 1990 (Régi Magyar Kódexek, 10), 393. Az őslenda: *Scriptores rerum Hungaricarum tempore ducum regumque stirpis Arpadianae gestarum*, ed. Emericus SZENTPÉTERY, I–II, Bp., 1937–1938; reprint kiadás, függelékkel és utószóval bővítve: kiad. SZOVÁK Kornél, VESZPRÉMY László, Bp., Nap, 1999 (a továbbiakban: SRH), II, 685–709. Itt azonban nem szerepel Moys felesége (lásd *uo.*, 706 [52]), a magyar nyelvű változatban (Ráskay Lea, 1510) viszont már igen. Ahhoz, hogy a kettő miként viszonyul egymáshoz, lásd KLANICZAY Tibor, KLANICZAY Gábor, *Szent Margit legendái és stigmái*, Bp., Argumentum, 1994 (Irodalomtörténeti Füzetek, 137); *Árpád-házi Szent Margit legrégebb legendája és szentté avatási pere*, előszó KLANICZAY Gábor, Bp., Balassi, 1999; *Árpád-kori legendák és intelmek: Szentek a magyar középkorból*, I, szerk. ÉRSZEGI Géza, Bp., Osiris, 1999, 205; *Jankovich Miklós (1772–1846) gyűjteményei*, szerk. MIKÓ Árpád, Bp., Magyar Nemzeti Galéria, 2002, 238–240 (224. sz., Ács Pál); KLANICZAY Gábor, *Margit-legendák = Magyar művelődéstörténeti lexikon*, VII, főszerk. KŐSZEGHY Péter, szerk. TAMÁS Zsuzsanna, Bp., Balassi, 2007, 282–286; „*Látjátok feleim...*” *Magyar nyelvemlékek a kezdetektől a 16. század elejéig*, szerk. MADAS Edit, Bp., Országos Széchényi Könyvtár, 2009, 276–279 (31. sz., M. NAGY Ilona).

38 WERTNER Mór, *Az Árpádok családi története*, Nagybecskerek, 1892 [reprint: Bp., 2010], 606–610.

39 SZENTPÉTERY–BORSA, *i. m.*, II, 4065. sz. (1296. júl. 5.)

40 Lásd ZSOLDOS, *i. m.*, 338.

Ezzel pedig azt is lehet bizonyítani, hogy mivel Moys felesége – hívják bárhogy – nem közvetlenül ugyan, de oldalágon rokona volt a királyi családnak, így Báthory László és utódainak származása (bár kissé bonyolult módon) valóban visszavezethető az Árpádokig. E homályos, ráadásul nőági kapcsolódás akkor válhatott fontossá, amikor Báthory István a lengyel királyi méltósággra emelkedett.

Az is lehetséges, hogy a rokonság IV. László királlyal – akit nem véletlenül neveztek *Kun* Lászlónak – a *katolikus* Báthoryak számára nem lett volna különösebben lelkesítő, és Valkai (vagy forrása) nem tévedett, hanem csúsztatott, amikor a női ágat kicsit korábbra, Imre királyhoz, a Jeruzsálemet megjárt, a kereszténységért harcoló II. András testvéréhez csatolta be. Imre király Zsófia nevű leányáról, ismétlem, a modern történettudomány nem tud.

Használt-e tehát középkori okleveleket a Báthory-genealógiához Valkai András? Ez most a legfontosabb kérdés. Nem csupán a jogbiztosító oklevelek álltak a család előtt nagy becsben; fennmaradt például II. Ulászló király 1514. évi törvénykönyvének egy (a királyi felségpecséttel megerősített) példánya, amely Valkai András már említett nagybátyja, a Nagyesküllön birtokos Valkai Miklós tulajdonában volt. A címlapra verébféjű betűkkel, magyarul jegyezte fel: „Nagy Eöskolei Valkai Miklose 1575”.⁴¹ Hogy miként jutott hozzá ehhez az – eredetileg Közép-Szolnok vármegyének szánt – irathoz, nem tudjuk. Végül is nem elképzelhetetlen, hogy a *Genealogiában* szereplő Moys és Móric neve oklevélből származott, még hozzá valahonnan a somlyói ág oklevelei közül.⁴² Valkai készített más genealógiát is, így saját feleségéét, amelynek csak töredéke maradt fenn.⁴³

Magának a Báthory családnak egyébként biztosan volt régi – ha nem is ennyire régi – genealógiája. 1669-ben került elő a kolozsmonostori konvent archívumából egy példány, amelyet 1783-ban közölt az erdélyi szász tudós, Daniel Georg Neugeboren (1759–1822).⁴⁴ Moys ugyan nem szerepel rajta, de Móric, Miklós vajda fia igen, mint Anna apja: azé az Annáé, aki Báthory Jánoshoz, Briccius fiához ment feleségül. (Briccius apja

41 DL 22639/1. Kiadva: *Monumenta rusticorum in Hungaria rebellium Anno MDXIV*, edd. Antonius FEKETE NAGY, Victor KENÉZ, Ladislaus SOLYMOSI, Geisa ÉRSZEGI, Bp., Akadémiai, 1979, 202–283.

42 Az ecsedi Báthoryak régi levéltáráról: *Documenta ad historiam familiae Batori de Ecsed spectantia I: Diplomata 1393–1540*, ad edendum praep. Richardus HORVÁTH, Tiburtius NEUMANN, Norbertus C. TÓTH, Nyíregyháza, Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Önkormányzat Múzeumok Igazgatósága, 2011 (A Nyíregyházi Jósza András Múzeum Kiadványai, 67), 22–24. A somlyói ág régi levéltáráról még nem készült ilyen munka.

43 GYÖRGY, *i. m.*, 12. „Genealogiai hajlamáról az a töredékes családtörténeti táblázat is tanúskodik, amely feleségének családi ágáról saját keze írásában maradt fenn a Kemény cs[alád] malomfalvi levéltárában az E[rdélyi] N[emzeti] M[úzeum] őrizetében. Esetleg még előkerülhet az ő összeállításában a Valkai-familia családfája.” A Valkai-családfa azóta sem került elő.

44 „Gentis Bathoreae Genealogia familiae de Pogan ex Archivio Kolos-Monostoriensi Anno 1669 communicata”. Ez a címfelirata a Neugeboren füzetkéjének hátuljába beragasztott, kihajtható lapra nyomtatott genealógiának. Neugeboren műve két kiadásban is megjelent. Először 1783-ban Lipcsében: *De gente Bathoreae commentarius*, quo ad questionem ab illustri Societate Iablonoviana propositam respondet Daniel Georgius NEUGEBOREN Saxo Transsilvanus, Lipsiae MDCCLXXXIII. (OSZK III. Hung. h. 1790.) Másodszor Nagyszébenben, ugyanezzel a címmel: *De gente [...]*, editio altera, Cibinii, Typis Samueli Filstich, 1829 (OSZK 617.669). A főszöveg és a táblázat mindkét kiadásban azonos.

itt egyébként András, nem Miklós, mint Wertnernél.) Ez a sor tehát stimmel, de nem indul el visszafelé, Miklós vajda felmenőihöz. Báthory János fia László, akinek fiától, Szaniszlótól erednek a lengyel király felmenői. Az ő fia (Szaniszlófi) István – innét azonban borul a Wertner-féle sor. Ezen a Neugeboren által publikált családfán ugyanis a Valkaiéval megegyezőleg Szaniszlófi Istvánnak egy János nevű fia van, annak pedig ismét egy János nevű fia (Valkainál egy László nevű testvérral tetézve), aki erdélyi vajda volt.⁴⁵ Ennek fia Miklós, akivel helyreáll a Wertner Mór-féle genealógiai rend: Miklós fia István (†1534), akinek fiai András (†1563), Kristóf fejedelem és István, a lengyel király és erdélyi fejedelem. Ez a 17. századi leszarmazási sorozat egyértelműen azt mutatja, hogy nem szóbeli hagyomány állhatott Valkai műve mögött, hanem néhány – hiányos, jól-rosszul felhasznált – okleveles adat. Valkai kezébe olyan oklevél is akadhatott, amelyet mi már nem ismerünk. És alighanem fel kell tételeznünk, hogy volt egy harmadik – előttünk nem ismert – genealógia is, amely megmagyarázná a két genealógia közös hibáit, amennyiben azok valóban hibák, és nem Wertner Mór volt az, aki – adatok híján – tévedett.

Vajon kapott-e korabeli publicitást Valkai András Báthory-genealógiája? Ennek egyelőre nem találni nyomát. Voltak a családnak másféle származási legendái is, fiktívek ugyan, de látványosabbak és férfiágiak.

Bethlen Farkas (1639–1679) az *Erdély történetében* (*Historia de rebus Transylvanicis*) hosszasan ismertette a Báthory család leszarmazását, magának a családnak a sokféle ágát.⁴⁶ Nem szisztematikusan haladt, de nem ismerte Mojs nádort és az Árpádokkal való rokonságot. Ellenben tudott arról, hogy a Báthoryak Bathustól, Pannonia királyától származtak, akárcsak Alarik, a vizigótok királya; később Alemanniába települtek, s onnét tért vissza az e nemzetségből származó „Vencellinus” Szent István korában. Úgy tudta, hogy Vencel dédunokájától származott a Bátorinak nevezett Opos, aki Salamon király idejében hajtott végre hőstettekét. Tudott a 15–16. századból hiteles eseményekről és így tovább. Fontos hangsúlyozni, hogy ezek a korban már közkezen forgó krónikákból származnak. Utal is Bonfinira, Thuróczyra. Seholy nem utalt azonban azokra a konkrét adatokra, amelyek Valkainál szerepelnek.

Giorgio Tomasi, Báthory Zsigmond olasz titkára is írt egy rövid, nagyvonalú „ős-történetet” a Báthory Zsigmond uralkodását dicsőítő munkájában (*La Battorea*, 1609), de ez sem tükrözi Valkai művének – vagy adatainak – ismeretét. Tomasi szerint a család az Attilával hadakozó Bato király nemzetségétől származott, akik közül ketten is keresztényekké lettek, és a „magyar királyságban” telepedtek le. Ugyanakkor Tomasi

45 Vagyis – a Wertner- és Engel-féle leszarmazási sorokhoz képest – közös bennük a hiba!

46 Wolfgangus de BETHLEN, *Historia de rebus Transylvanicis*, II, Cibinii 1782², 215; BETHLEN Farkas, *Erdély története*, II, *A váradai békekötéstől János Zsigmond haláláig (1538–1571)*, ford. BODOR András, Bp., Enciklopédia, 2002, 334–337. Az ókori utalásokat tartalmazó Bethlen-részlet magyarul, SZILÁGYI János [György] fordításában: *Erdély öröksége: Erdélyi emlékirók Erdélyről*, II, *Sárkányfogak 1572–1602*, szerk. MAKKAI László, Bp., Franklin Társulat, [1942] (reprint: Bp., 1993), 17–19. Megjelent újra, kis változtatásokkal (a fordító neve nélkül): *Báthory István emlékezete*, szerk. NAGY László, Bp., Zrínyi, [1994], 81–82.

határozottan cáfolta, hogy a Báthoryak Bato kántól származtak volna.⁴⁷ E kínos ellenpropaganda emlékét mintha csak az ő írása őrizte volna meg.

Nyilvánvaló, hogy korántsem tudunk mindent, amit a Báthory család származásáról a 16. században tudtak vagy tudni véltek. Valkai András most előkerült *Genealogiája* jóval több, mint a családi legenda újabb, harmadik verziója. Arra is példa, hogy a késői forrásban megőrzött, legendásnak tetsző, historizáló elemek olykor pontosan visszailleszthetők az eredeti történeti tények közé, esetleg kikerekítik, tovább értelmezni segítik a valódi történeti adatok hiányos sorát.

Függelék

GENEALOGIA SERENISSIMI PRINCIPIS, ET DOMINI, D. STEPHANI

Regis Poloniae, etc: nec non et Romanorum Imperatoris, ac Vaiuodae Transylvaniae,
etc: per Andream de Walko, Assessorem Transylvaniensem deducta.

Adam,⁴⁸ Eua,⁴⁹ protoparentes, filij { Caim,⁵⁰ Abel⁵¹ et Seth,⁵² qui { Enos,⁵³ qui { Kenan,⁵⁴
qui { Mahalalel,⁵⁵ qui { Jared,⁵⁶ qui { Enoch,⁵⁷ qu[i] { M]atusalach,⁵⁸ qui
{ Lamech,⁵⁹ qui { NOE⁶⁰ Patriarcham.
Noe Patriarcha, qui { Ham,⁶¹ qui { Chus,⁶² qui { Nimroth,⁶³ qui { Hunor,⁶⁴ qui { Bor,⁶⁵

47 ERDŐSI Péter, *A vesztes magasztalása: Giorgio Tomasi históriája Báthory Zsigmondról = R. Várkonyi Ágnes emlékkönyv...*, i. m., 260–261.

48 MKE 14: Adam

49 MKE 16: Eua

50 MKE 24: Cain; Euatol Cain születéc világra

51 MKE 25: Abel; Euatól Abel születéc ez földre

52 MKE 28: Seth; Seth születéc fia ackor Adamnac

53 MKE 30: Enos; Enost ada Isten neki világban (ti. Sethnek)

54 MKE 32: Kenan; Kenan születéc fia az Enosnac

55 MKE 34: Mahalálel; Immar Mahalálel Kenánnac fia; 35: Máhalálel, Mahalalel

56 MKE 35: Iared; Iared Máhalálel fia születéc

57 MKE 36: Enoch; Oly szent ember az Iaredtől születéc, / Enoch ki Istentől elragattatéc

58 MKE 37: Mathusalah; Mathusalah Enoch fia születéc; 38: Matusalah

59 MKE 38: Lamek; Matusalah hogy nagy Lameket szüle

60 MKE 41: Noe; Noe Lamektől világra születéc

61 B 1,9,29: Cham ex Japeth, Iapeth denique ex Noe natus est: Bonfininál Noé és Kám közé Jáfet is beilleszkedik. Valkai Jáfetet itt kihagyta. A magyar királyokról szóló művében persze a maga helyén ott van: MKE 42: Sem, Cham, Iaphett, fiai neue vala; 56: Cam, 60: Cham. T 32: Noe, Cham – Thuróczynál is Hámtól származik Nemroth. Bonfini Hámot Jáfet fiává teszi, amivel kiiktatja az elátkozott fiút – ami nem érthető igazán, mert a Biblia szövege ismert és könnyen ellenőrizhető volt.

62 B 1,9,29: Chus ex Cham; MKE 62: Chus; [...] Cham vala, és ennek Chus vala fia, T 32: Cham, Chus

63 B 1,9,29: Nembrotho ex Chuse; MKE 57: Nemrot, 60: Nimrot; 62: Chusnak penig fia nagy Nimrot vala, T 30, 32: Nemroth

64 B 1,9,29: Hunor ex Nembrotho; MKE 63: Hunor; Im Nimrotnac fia Hunor marada, T 30–33: Hunor

65 B 1,9,29: Boras ex Hunore; MKE 63: Boor; Hunor fia Boor, T 202: Bor

Kqf cmqo v̄¼v̄ pgvk'M¼ ngo 2 p { gm

42350E7XKQ2xhmf.co.'70u^ao

qui { Dama⁶⁶ } qui { Keled,⁶⁷ qui { Keue,⁶⁸ qui { Kear,⁶⁹ qui { Beller,⁷⁰ qui { Radar,⁷¹ qui etc.
 { Otthmar,⁷² qui { Farkas,⁷³ qui { Bondofard,⁷⁴ qui { Buken,⁷⁵ qui
 { Chianad,⁷⁶ qui { Rudly,⁷⁷ qui { Beztwr,⁷⁸ qui { Myke,⁷⁹ qui { Myske,⁸⁰ qui { Ompod,⁸¹ qui etc.
 { Kulcze,⁸² qui { Leuente,⁸³ qui { Leel,⁸⁴ qui { Zamur,⁸⁵ qui { Zambur,⁸⁶ qu[i
 ] Bolugh,⁸⁷ qui { Bolczu,⁸⁸ qui { Zoltan,⁸⁹ qui { Berend,⁹⁰ qui { Kadichya,⁹¹ qui etc.
 { Opos,⁹² qui { Ethey,⁹³ qui { Scemein,⁹⁴ qui { Turda,⁹⁵ qui { Bendeguz,⁹⁶ qui { ATTILLAM⁹⁷ primum Regem Hungariae.

- 66 B 1,9,29: Damas ex Bora; MKE 63: Dama; [Boor] fia Dama vala, T 202: Dama
 67 B 1,9,29: Cheledus ex Dama; MKE 63: Keled; [Dama] Fia Keled, T 202: Keled
 68 B 1,9,29: Ceves ex Cheledo; MKE 63: Keue; ö [ti. Keled] fia Keue vala, T 202: Keue
 69 B 1,9,29: Chear ex Ceve; MKE 63: Kear; Annac [ti. Keuenek] fia Kear, T 202: Kear
 70 B 1,9,29: Beler ex Cheare; MKE 63: Beller; ö [ti. Kear] fia Beller vala, T 202: Beler
 71 B 1,9,29: Radar e Belere; MKE 64: Radar; Radar vala Beller fianac neue, T 202: Kadar [SRH I, Radar b a]
 72 B 1,9,29: Othmar ex Radare; MKE 64: Othmár; fia [ti. Radaré] Othmár, T 202: Othmar
 73 B 1,9,29: Sarcans ex Othmar – Bonfininál *Sárkány* van, a hosszú f lehet az eredete a Farkas *f-jének*, az *n* ki-esése pedig konjektúra. MKE 64: Farkas; [Othmár] fianac Farkas neue, T 202: Farkas [SRH, I Farkans a b]
 74 B 1,9,29: Bondosardus ex Sarcante – itt van ismét a hosszú f, az *f* helyén, kétszer is. MKE 64: Bondofárd; Farkas Fianac Bondofárd az neue, T 202: Bondofard
 75 B 1,9,29: Bucenes ex Bondosardo; MKE 64: Böken; [Bondofárd] Fia Böken, T 202: Buken
 76 B 1,9,29: Canadus ex Bucene – itt Chian helyett ez áll: Canadus; MKE 64: Czanad; [Böken] fianac Czanad neue, T 202: Chanad
 77 B 1,9,29: Ruldus ex Canado – itt Rudly helyett ez áll: Ruldus; MKE 65: Rödly; Ennec [ti. Czanadnak] fia Rödly, T 202: Budli
 78 B 1,9,29: Beztur ex Ruldo; MKE 65: Besztwe, ö [ti. Rödlyé] fia Besztwe, T 202: Beztur
 79 B 1,9,29: Micas ex Beztur; MKE 65: Mike; [Besztwe] fia Mike, T 202: Mike
 80 B 1,9,29: Misces ex Mica; MKE 65: Miske; Mikenec fia Miske, T 202: Miske
 81 B 1,9,29: Ompudes ex Misce; MKE 65: Ompod; Miske fia Ompod, T 202: Ompud
 82 B 1,9,29: Chulchas ex Ompude; MKE 65: Keölcze; ö [ti. Ompodé] fia Keölcze, T 202: Kulche
 83 B 1,9,29: Leuentas ex Chulcha; MKE 65: Leuente; [Keölcze] Fia Leuente, T 202: Leuente
 84 B 1,9,29: Lechel e Leventa; MKE 65: Leel; [Leuente] fiánac Leel neue, T 202: Leel
 85 B 1,9,29: Zambur ex Lechele; MKE 67: Zamur; Immár Leuente fianac Leel neue, T 202: Zamur
 86 B 1,9,29: Nincs külön Zamur és Zambur. Itt Valkai kettévett egy alakot. MKE 67: Zember; [Leel] Fia Zamur, fianac Zember neue, T 202: Zambur – vagyis Thuróczynál is ketté van véve.
 87 B 1,9,29: Bolugus ex Zambure; MKE 67: Bolug; [Zember] Fia Bolug, T 202: Bolug
 88 B 1,9,29: Bulchus ex Bolugo; MKE 67: Bolczu; [Bolug] fianac Bolczu neue, T 202: Bulcho
 89 B 1,9,29: Sulthanus ex Bulcho; MKE 67: Zoltan; Bolczu fianac Zoltan az ö neue, T 202: Sulthan
 90 B 1,9,29: Berendus e Sulthano; MKE 68: Berend; Söt az Zoltán fianac Berend neue, T 202: Berend
 91 B 1,9,29: Cadica ex Berendo; MKE 68: Kadicza; [Berend] Fia Kadicza, T 202: Kadicha
 92 B 1,9,29: Opus ex Cadica; MKE 68: Opos; [Kadicha] fianac Opos neue, T 202: Opos
 93 B 1,9,29: Etheus ex Opo; MKE 68: Eczet; Opos fianac vala Eczet neue, T 202: Ethei
 94 B 1,9,29: Scemenes ex Etheo; MKE 68: Scemein; [Eczet] Fia Scemein, T 202: Scemen
 95 B 1,9,29: Turda ex Scemene; MKE 68: Turda; [Scemein] fianac Turda neue, T 202: Turda
 96 B 1,9,29: Bendecucus ex Turda; MKE 69: Bendeguz; Turda fia vala az nagy Bendeguz, T 202: Bendekuz
 97 B 1,9,29: Atila ex Bendecuco; MKE 69: Atila; Hatalmas Atillát nemze Bendeguz, T 202: Ethele sive Atila

Kqf cmqo v̄4v̄ pgvk'MB4 ngo 2 p { gm

42350EZXKQ2 xhnp co '70ul a Q
 Atilla, qui { Chyabam,⁹⁸ qui { Ed,⁹⁹ qui { Vgek,¹⁰⁰ qui { Eleud,¹⁰¹ qui { Almos,¹⁰² qui
 { Arpad,¹⁰³ qui { Zoltan,¹⁰⁴ qui { TOXVM¹⁰⁵ Ducem.

Toxis Dux, qui { Geycam,¹⁰⁶ qui { Sanctum Stephanum Regem Vngariae,¹⁰⁷ qui
 { Emericum,¹⁰⁸ qui defecit.
 { Michaellem,¹⁰⁹ qui { Vazul,¹¹⁰ qui defecit.

et

{ Ladislaum caluum,¹¹¹ qui

{ Andream,¹¹² qui { Salomonem,¹¹³ et Daudidem,¹¹⁴
 qui ambo defecerunt.

{ Leuentam¹¹⁵ et

{ Belam,¹¹⁶ qui { Geyczam,¹¹⁷ qui Colomanum,¹¹⁸

- 98 B 1,9,29: Chabas, ex Atila; MKE 99: Czaba & Aladarius; Ez Királynac [ti. Atillanak] mert ket fia marada, / Öregbiknec neue Czaba vala, / Annya Görög Cszászár leanya vala, / Aladarius Német nemből vala, T 202: Chaba
- 99 B 1,9,29: Edus, ex Chaba; MKE 104: Ed; Ed vala neue az Czaba fianac, T 202: Ed
- 100 B 1,9,29: Vegecus, ex Edo; MKE 104: Vgyec; Vgyec vala neue az Ed fianac, T 202: Vgek
- 101 B 1,9,29: Eleudus, ex Vegeco; MKE 105: Eleud; Eleud vala neue Vgyec fianac, T 202: Eleud
- 102 B 1,9,29: Almus, ex Eleudo; MKE 105: Almos; Almosnac hiuatic fia Eleudnac, T 202: Almus
- 103 B 1,9,25: Arpadus Almi filius; MKE 105: Arpad, 120: Arpad; Arpad Capitán fia Almosnac, T 202: Arpad
- 104 B 1,9,30: Almus Arpadum genuit, ex quo Zolthan; MKE 120: Zoltan, T 202: Zoltan
- 105 B 1,9,30: ex Zolthane Toxus ortus est; MKE 120, 121, 122: Toxus; 120: Toxusnac penig atya Zoltan vala. Valkai itt röviden megfordítja az elbeszélés menetét, Szent Istvántól indul visszafelé Árpádig. T 202: Toxus
- 106 B 1,9,320: Sed, ut Ungarici referunt annales, post regis Toxis obitum Geysa filius Pannoniarum regnum vel ducatum potius hereditatio iure suscepit vir quidem religiosissimus; MKE 120: Geysa – Valkai az MKE-ben Toxusnak két gyermekét hozza: Geysa és Mihály. 120: Toxus fia Hertzeg ez Geysa vala, 121: Más fia is vala azért Toxusnac, / Kit kereszt neuén hittanac Mihálnac,
- 107 MKE 120, 123: szent Istuán; 120: E szent Istuán vala Geysanac fia,
- 108 MKE 130: Imre; Imre a szent Istuán fia meg hala,
- 109 MKE 121: Más fia is vala azért Toxusnac, / Kit kereszt neuén hittanac Mihálnac,
- 110 MKE 132: Vazul Attyafia; [Szent István] El gondola hogy Vazult Attyafiat – Valkai itt a költeményben nem kapcsolja össze Mihállyal Vazult, utóbbi csak Szent István atyafjának mondja. Valkai latin genealógiája szerint Taksonynak két fia volt: Géza és Mihály, Mihály fiai pedig Vazul és Kopasz László. Thuróczyánál (T 250) és Bonfininél (B 2,1,1) is így szerepel.
- 111 MKE 121, 136: Kopasz Laszlo; 121: Mihály fiat hittác kopasz Laszlonac, / Fia András, Bela, Leuenta annac. Valkai a 136. strófában sem kapcsolja össze Vazult és Kopasz Lászlót.
- 112 MKE 137, 163: Királya valaszták az vtán Andrást, / Az Kopasz Laszlonac nagyobic fiát. 188, 190: András, 153: Endre
- 113 MKE 203: Röuid üdön Salamon, Endre fia, 204, 218, 219, 222, 225, 228, 230, 234, 236, 240, 244, 246–249: Salamon, Endre fia
- 114 Róla nem ír Valkai (MKE)
- 115 MKE 137: [Kopasz Laszlonac fiai] András, Bela, Leuente elfutánac, 153: Leuente
- 116 MKE 137: [Kopasz Laszlonac fiai], 153, 186, 187, 188, 189, 191, 194, 199, 201: Bela
- 117 MKE 202: Ez Királynac három fia marada, / Geysa, Laszlo, Lampert ő nevec vala. 209, 227–229, 233–234, 237: Geysa
- 118 MKE 261: Az XI. Kiralyról Kalman az az Geysa Királynac nagyobic fiáról, 262, 263, 270, 296: Kalman, Kálmán, 269: Könyves Kalman

Kqf cmqo v̄4v̄ pgvk'MB4 ngo 2 p { gm

42350EZ XKK² xhqñ { co '70¹ a o

qui { Stephanum secundum¹¹⁹
 { S. Ladislaum,¹²⁰ qui defecit.
 { et Lampertum,¹²¹ qui { Almu,¹²²
 qui { Belam coecum.¹²³

Bela coecus { Geyczam secundum,¹²⁴ qui { Stephanum tertium,¹²⁵ qui defecit
 secundus rex, qui { Stephanum quartum¹²⁶ { et *Belam tertium, qui*
 { Ladislaum secundum¹²⁷

Belam tertium,¹²⁸ qui { Emericum,¹²⁹ qui { Ladislaum tertium¹³⁰ et { Sophiam,¹³¹
 Consortem Moys Bani,¹³² quae { Mauricium
 banum,¹³³ qui { Annam,¹³⁴ Consortem Joannis
 filii Briccy de Bathor,¹³⁵ qui { Stanislaum,¹³⁶
 qui { Stephanum,¹³⁷ qui { Joannem,¹³⁸ qui

119 MKE 270: Ennec vtánna masod Istuán Királyt. / Valasztác az meg irt Kalmannac fiát; Valkai sokat ír Könyves Kálmán törvénytelen fiáról, Boriczról, aki Vak Béla ellen vezetett hadat: MKE 296–306.

120 MKE 202: Ez Kiralynac harom fia marada, / Geysa, Laszlo, Lampert ő nevec vala. 209, 216, 220, 221, 222, 236, 238–241, 245, 252, 256, 259, 261: Laszlo

121 MKE 202: Ez Kiralynac harom fia marada, / Geysa, Laszlo, Lampert ő nevec vala. 209 Lampert

122 MKE 263, 264: Meg fogata Almost az Attyafiát

123 MKE 282: Az XIII. Magyar Kiraly az masodic Bela, kit Kalman Király meg vakitot vala. 284, 297, 301: Bela, masodic Bela, vac Bela

124 MKE 310–313: Az XIII. Magyar Király Geysa, az vac Bela Kiralynac első szülütte. 315, 319, 321: Geysa, Masodic Geysa

125 MKE 323: Az XV. Magyar Kiraly, az III. Istuan, az II. Geysa Kiralynac nagyobic fia. Istuán, Harmadic Istuán

126 MKE 328: Leg ottan az negyedic Istuán Király, / Az vtán vac Bela fia lön Király, negyedic Istuán

127 MKE 326: XVI. Tanácz ére Laszlot az Attyafiát, / Az vac Bela Kiralynac az ő fiát

128 MKE 330: Ra gondola harmad Bela dolgára, / Coronáztata magat Királyságra

129 MKE 333: XIX. Immar Attya [ti. III. Béla] vtán Imre lön Király

130 MKE 334: XX. Nagy hirtelen fiát [ti. Imre királyét] Laszlot valasztác

131 Az Árpád-ház genealógiája nem tud arról, hogy Imre királynak lett volna egy Zsófia nevű leánya is.

132 Moys bán. Alakjáról, itteni szerepléséről lásd a főszöveget!

133 „Mauritius banus” ezek szerint Imre király unokája lett volna. De nem volt az, lásd a főszöveget!

134 Anna pedig a király dédunokája lett volna. De ő sem volt az, lásd a főszöveget!

135 Fenti Anna férje volt Báthory János, aki Bricciusnak volt a fia. (Valójában a fenti Anna férje Báthory László, aki Jánosnak volt a fia.) Wertner Mór szerint Briccius már a második nemzedéket képviseli a családfán, ő az ő „Nicolaus” fia. Valkai nem Nicolaust vagy Bricciust kapcsolja a királyi családhoz, hanem Briccius fiát, aki tényleg létezett. Hogy Annának hívták-e a feleségét, azt nem tudjuk megmondani. Briccius iudex nobilium volt Szatmár megyében 1299-ben, 1277–1322 között vannak róla adatok. Fia, János 1349/1350 körül halt meg. Tőle ered a somlyói ág; fia László, annak fia Szaniszló, akit Valkai közvetlenül Jánostól eredeztet.

136 Szaniszló nem a fia, hanem az unokája Jánosnak.

137 Szaniszlónak valóban volt egy István nevű fia.

138 Istvánnak viszont nem volt János nevű fia, pedig volt vagy 16 gyermeke. A lengyel király nagyapja Miklós volt, ez a Miklós volt István fia.

Kqf cmqo v̄4v̄ pgvk'MB4 ngo 2 p { gm

42350EZ XKO² xhpnf co '70ul^a Ω³⁹ qui { Nicolaum,¹⁴⁰
 qui { Stephanum,¹⁴¹ qui { Christophorum,
 Vaiuodam Transsilvaniensem¹⁴² et Stephanum
 Regem Poloniae¹⁴³
 { Andream secundum,¹⁴⁴ qui { Belam quartum,¹⁴⁵ qui { Stephanum
 quintum,¹⁴⁶ qui { Ladislaum quartum, Kun
 nominatum¹⁴⁷ et Mariam¹⁴⁸ Caroli Claudi
 Regis Siciliae conjugem, qui { Carolum
 Marcellum,¹⁴⁹ qui { Carolum Regem
 Hungariae.

Carolus Rex

Ungariae,¹⁵⁰ qui { Andream, Regem Siciliae,¹⁵¹ qui { Carolum Juniorem,¹⁵² a Blasio Forgach
 Budae interruptum.¹⁵³
 { Ludovicum, pium Regem Hungariae,¹⁵⁴ qui { Mariam,¹⁵⁵ conjugem
 Imperatoris Sigismundi¹⁵⁶ &
 { Aduigem,¹⁵⁷ quae Jagulae
 Lithuanorum duci in fidem conuerso
 fuit elocata,¹⁵⁸ quae { Casimirum,¹⁵⁹ qui

139 Ez a két fiú sincs a Wertner-féle családfán, ha egyszer apjuk sincs ott.

140 Innét helyreáll a családfá, ez a Miklós tényleg létezett, s az ő fia volt István, az erdélyi vajda, akinek gyermekei voltak Báthory Kristóf és Báthory István.

141 Létező személy, a lengyel király apja, erdélyi vajda.

142 Báthory Kristóf erdélyi vajda, István lengyel királlyá választása (1576) után haláláig (1584) vitte az erdélyi kormányzatot.

143 Báthory István erdélyi fejedelem (1571–1576), lengyel király (1576–1586). Miatta írta meg Valkai ezt a genealógiát.

144 MKE 336: Az XXI. Magyar Király az II. András, az Emre Királynac öcze. 337, 351: András, masod András

145 MKE 352: Az XXII. Magyar király, az III. Bela, az András Királynac a nagyobic fia. 355, 360, 362–364, 366: Bela

146 MKE 366–368: Az XXIII. Magyar Király az III. [!] Istuán, az negyedic Bela Királynac a fia. 370: Istuán

147 MKE 371: Az XXIII. Magyar Király az III. László, az III. Istuán Királynac a fia. 373, 376, 381: Laszlo, negyed Laszlo

148 MKE 405: Oda Santa Carolnac Siciliaba, / Mariát vittéc vala társaságba, / Ötöd Istuán Király leánya vala, / Negyed Bela fia ez Istuán vala.

149 MKE 406: Mikor Carolnac viuec tarsaságra, / Esztendöre fiat szüle világra, / Carolus Marcellus lön ez világra, / Annac fia ez Carobertus vala.

150 MKE 402: Caroly. 406, 407, 409: Carobertus, Carolus Robertus, Carol

151 MKE 420: András

152 MKE 456: Carol, András fiát

153 MKE 458–467: Forgacz Balas merénylete, Horváti János bosszúja

154 MKE 419, 420, 423, 425, 426, 432, 437, 438, 442, 443, 448–450, 454: Layos, Laios

155 MKE 453, 454 skk.: Maria

156 MKE 472 skk.: Sigmond

157 MKE 452: Az Királynac ket leanya marada, / Maria és Aduiga neuec vala, [...]

158 MKE 452: Iagulanac Aduigát attác vala, / Kit Lengyelec meg Coronasztác vala.

159 MKE 800: Lön Aduigánac Lászlolot ket fiua, / Casmir és László az ő neuec vala, [...]

Kqf cmqo v¼v² pgk'M¼ ngo ² p{ gm

42350EZ XKO² xhanf co. '70ul^a o
 { Vladislaum Regem Ungariae,¹⁶⁰ qui
 { Ludovicum Juniorem¹⁶¹ et Annam Ferdinandi
 Regis conjugem, quae
 { Maximilianum, qui { Rudolphum
 Romanorum Imperatorem.
 { Sigismundum regem Poloniae,
 qui { Sigismundum
 { Isabellam Reginam Ungariae,
 quae { Joannem secundum Regem
 Ungariae
 et Annam, consortem
 Stephani Regis
 Poloniae.

160 MKE 801: Casmir löt vala Lengyelec Királya, / Kinec fia Lászlo és Sigmond vala, / Masod Lengyel Laszlo Magyar Király, / Ennek fia lön iffiu Layos Király.

161 Lásd az előző jegyzetet!